131590 ـ چگونه در اموال خود تصرف کند و سودی به دست آورد که موجب ناخشنودی خداوند نشود؟

سوال

مردی که خداوند نعمت مال را به او ارزانی داشته است، چگونه باید در آن تصرف کند؟ چگونه این مال را به کار گیرد؟ چگونه آن را حفظ کند و از آن سود ببرد بدون اینکه خدا را به خشم آورد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

مال زمانی نعمت است که در آنچه خدا را راضی می‌کند به کار گرفته شود و به طاعت خدا کمک کند، و زمانی بلا و مصیبت است که در شر به کار رود، یا صاحبش را به سرمستی و تکبر وادارد، یا او را از طاعت و ذکر [خداوند] غافل و مشغول سازد.

به همین دلیل نسبت به فتنهٔ مال هشدار داده شده است؛ زیرا غالباً طغیان می‌آورد و باعث فراموشی [یاد خدا] می‌شود، و کمتر کسی حق خداوند تعالی را در آن ادا می‌کند. الله تعالی با بیان اینکه آزمایش همانطور که با بدی‌ها و مصیبت‌هاست، با خیرات و نعمت‌ها نیز هست، فرمود: وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ [انبياء: ۳۵] (و شما را با بدی و خوبی می‌آزماییم و [سرانجام] به سوی ما بازگردانده می‌شوید)، و پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «به خدا سوگند که من از فقر بر شما نمی‌ترسم، بلکه از آن می‌ترسم که دنیا بر شما گشوده شود همان‌گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند گشوده شد، و شما بر سر آن با یکدیگر رقابت کنید همان‌گونه که آنان رقابت کردند، و شما را هلاک کند همان‌گونه که آنان را هلاک کرد» به روایت بخاری (۴۰۱۵) و مسلم (۲۹۶۱).

و مسلم (۲۷۴۲) از ابوسعید خدری رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت کرده است که فرمود: «همانا دنیا شیرین و سرسبز است، و خداوند شما را در آن جانشین کرده است تا ببیند چگونه عمل می‌کنید، پس از دنیا بپرهیزید و از زنان بپرهیزید، زیرا اولین فتنهٔ بنی‌اسرائیل در زنان بود».

اما کسی که خداوند تعالی او را توفیق دهد و مال را از راه حلال به دست آورد و در جای درستش انفاق کند، و در بخشش

آن در راه‌های طاعت و عبادت بکوشد، مال در حق او نعمت بوده و سزاوار است که مردم به خاطر آن بر او غبطه بخورند، همان‌طور که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «چه نیکوست مال صالح برای مرد صالح» به روایت احمد (۱۷۰۹۶) و آلبانی در «صحیح الأدب المفرد» (۲۹۹) آن را صحیح دانسته است، و ایشان صلی الله علیه وسلم فرمودند: «حسد ورزیدن جایز نیست مگر در دو مورد: مردی که خداوند به او مالی داده و او را بر خرج کردنش در راه حق مسلط کرده است، و مردی که خداوند به او حکمت داده و او بر اساس آن قضاوت می‌کند و آن را آموزش می‌دهد» به روایت بخاری (۷۳) و مسلم (۸۱۶).

ثانیاً:

راه‌های بخشیدن مال در راه خیر فراوان است: از جمله ساخت مساجد، صدقه، کفالت یتیمان، کمک به بیماران و نیازمندان، و از جمله شاد کردن خانواده و فرزندان و خویشاوندان با آن، و از جمله بهره‌مندی از آن در تکرار حج و عمره، و تأسیس مراکز حفظ قرآن و آموزش علم، و از جمله قرض دادن به نیازمندان، و مهلت دادن به تنگدستان، و از جمله مشارکت در پروژه‌های خیریهٔ عمومی که نفع آن به امت بازمی‌گردد، مانند کانال‌های ماهواره‌ای هدفمند، و سایت‌های اینترنتی موفق و مفید، و غیر از آن از درهای خیر و راه‌های آن که جز خدا کسی شمارشان را نمی‌داند. مهم این است که انفاق‌کننده بداند که مال حقیقی او همان است که برای خدا پیش فرستاده است، زیرا عاقبت نیکوی آن را پس از مرگش خواهد یافت، و اما مالی که برای خود نگه داشته، در حقیقت مال او نیست بلکه مال وارث اوست، و این معنای چیزی است که بخاری (۶۴۴۲) از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت کرده است که گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «کدام یک از شما مال وارثش را بیشتر از مال خودش دوست دارد؟» گفتند: ای رسول خدا، هیچ یک از ما نیست مگر اینکه مال خودش را بیشتر دوست دارد. فرمود: «پس همانا مال او آن است که پیش فرستاده، و مال وارثش آن است که به تأخیر انداخته است».

ثالثاً:

اما در مورد چگونگی به کار انداختن و رشد دادن مال، در این مورد باید به اهل تخصص مراجعه کرد، اما ما تو را از ضوابط عمومی آن آگاه می‌کنیم، از جمله:

۱ـ پرس‌وجو و تحقیق در مورد مشروعیت معامله یا روش سرمایه‌گذاری پیش از شروع آن.

۲ـ پرهیز از قرار دادن آن در بانک‌های ربوی، و فریب نخوردن از کسانی که به جواز آن فتوا می‌دهند، زیرا ربا از اسباب خشم الهی و نابودی برکت است، و انجام‌دهندهٔ آن با خدا و رسولش در جنگ است.

۳ـ دوری از امور شبهه‌ناک.

۴- شناخت خطر مال حرام بر نفس و خانواده و فرزندان.

۵- تدریج و قناعت، و فریب نخوردن از آنچه سودهای سریع به همراه دارد، پیش از مطالعه و تأمل.

۶- پرهیز از تباه کردن این نعمت، با قرار دادن آن در دست کسی که بر آن امین نیست.

۷ـ جستجوی راستی و امانت و بیان [حقیقت]، و دوری از فریب و پنهان‌کاری، زیرا اینها از اسباب برکت و به دست آوردن سود و پاداش است، همان‌طور که پیامبر صلی الله علیه وسلم دربارۀ فروشنده و خریدار فرمود: «پس اگر راست بگویند و [حقیقت را] بیان کنند، در معامله‌شان برایشان برکت داده می‌شود، و اگر پنهان‌کاری کنند و دروغ بگویند، برکت معامله‌شان از بین می‌رود» به روایت بخاری (۲۰۹۷) و مسلم (۱۵۳۲).

از الله می‌خواهیم که در مالت به تو برکت دهد و تو را برای رشد آن و به کارگیری‌اش در آنچه او را خشنود می‌سازد توفیق دهد.

والله اعلم.